

ki, egy már korábban megtalált, épített és kőlappal fedett sír építmény körül. (E sír építményben emberi csontmaradványok nem voltak ugyan, de van benne egy kőből faragott fejtámasz. Ez és a kápolnán belüli elhelyezkedése alapján joggal tételezhetjük fel, hogy egykor korai és fontos temetkezési hely lehetett.)

Sajnos teljes épséggel csak a kápolna déli oldali íve maradt meg, valamint néhány falrészlet az ÉK-i falívól. Megállapítottuk, hogy az É-i és Ny-i falmaradványok belefutnak a késői falakba, vagy teljesen megsemmisültek a ráépítések során.

Az eredeti helyükön megfigyelt korai alapfalak mellett, egy-két helyen, még a korai temetkezésekből megmaradt emberi csontmaradványokat (egykori sírhelyek) is megfigyeltünk, amelyeket a falakkal együtt (egymáshoz való kapcsolódásuk tisztázása végett) dokumentáltunk. Megtalláltunk továbbá a Setétkapu felé egy újabb fedlappos sírt, melyben bolygatott helyzetű csontmaradványok voltak. Korát a rotundánál későbbinek határoztuk meg.

K-felől nem tudtuk még tisztázni, hogy a rotundához tartozik-e még egy, kisebb karéjos szentély építmény, mivel arra teljességgel ráépültek a 15. század végi, késő gótikus bővítmény masszív alapfalai. Ennek kibontását megkezdtük, de befejeznünk sajnos ebben az évben nem sikerült.

Munkatárs: Hollóssy Zoltán műszaki csoportvezető, Fodor László statikus tervező, Tanyi Sándor technikus.

FODOR LÁSZLÓ

76. Esztergom, Vár (MRT. 5. k. 8/1 lh.)

(Komárom-Esztergom megye) *B; LT*

A palota-együttes múzeumi kiépítését megelőző, kisebb kutatásra került sor az ún. „Kis román-kori palota” előterében. A palotaszárny K-i felét az újkori bazilika építése előtt elbontották, a talajszintet – az alapfalakkal együtt – kb. 3–4 m mélységben kitermelték. Az új beépítésre szánt területen középső bronzkori és kelta (LT-D) gödrök maradványait találtuk gazdag kerámianyaggal.

Munkatársak: Klinger László, Koós István, Tolnai Gergely, konzulens: H. Kelemen Márta

HORVÁTH ISTVÁN

77. Esztergom, Víziváros – Berényi Zs. u. 18. (MRT. 5. k. 8/2b. lh.)

(Komárom-Esztergom megye) *Kk; Kú*

A 18–19. században lakóházzá alakított épületben középkori víztorony, illetve török dzsámi maradványait sejtette a korábbi kutatás. Régészeti ásatás és főleg fal-kutatások során kiderült, hogy az épület egészen török

kori építmény, csupán falának alsó fele középkori. Itt ugyanis ráépült (1605 és 1663 között) a Víziváros középkori városfalára, melyen itt a Duna partjára (és a közeli révhez) kivezető „gyalogkapu” volt már a török kor előtt és a 16–17. században is.

Az épület kétszintes volt. Alsó szintje átjáró-csarnokként működött: a Víziváros főútvonala az épület alsó szintjén, két nagyobb kapun át vezetett a Dunai-kapuhoz és az É-i olaszbástyába. Az emeleten kiépített dzsámi Ny-i oldalán, a városfalon futó védőfolyosó elkülönült az imatértől. A dzsámi díszes, kőkeretes főbejáratát É-on már korábban kibontottuk az újkori vakolatréteg alól, mellette egy-egy számrhátíves ablakfülke, a K-i falon egymás fölött két-két, a D-i falon három számrhátíves (részben kőkeretes) ablak maradványai kerültek elő. A mihráb-fülke helyén a 18–19. században ajtónyílást létesítettek, így annak csak elvésett helye konstatálható. A padlástérben ráástunk az elbontott minaret alépítményére, amelyben (19. századi törmelékkel eltömve) előkerült a csigalépcső kilenc foka és az egykori É-i karzatra kivezető számrhátíves ajtónyílása.

Az alsó szint járószintjébe beépítve – a 15–16. század fordulójára keltezhető – madáralakos címerrel díszített vörös márvány sírkő töredékét találtuk.

Munkatársak: Lázár Sarolta, Klinger László

HORVÁTH ISTVÁN

78. Fadd, Falufeletti-dűlő

(Tolna megye) *B*

Fadd É-i határrészében kapálás közben egy késő bronzkori csavart, nyitott, öntött bronz nyakpercet és egy szintén késő bronzkori zárt, öntött karperecet találtak. A megjelölt helyen végzett műszeres kutatás további fém tárgyakat nem eredményezett.

ÓDOR JÁNOS GÁBOR

79. Fadd, Jeges-hegy

(Tolna megye) *LT; M-Á*

A Jegeshegy nevű, kb. észak-dél irányú homokdombon, mezőgazdasági művelés során, sírokat forgattak ki az elmúlt évtizedekben. 1994-ben többek között 10. századi viseleti tárgyak jutottak be a szekszárdi múzeumba a lelőhelyről, aminek alapján szondázó ásatást végeztünk a Jegeshegyen. Az ásatás céljából a temető meglétének igazolását, illetve kiterjedésének meghatározását tűztük ki. A domb közepén kijelölt kelet-nyugati irányú szelvényeinkkel átvágtuk a lelőhelyet. Kiderült, hogy a temető a domb tetején és keleti lejtőjén található. A domb gerincén az erózió lekoptatta a talajt a sírok fölött, míg a domb aljában egy méter vastag hordalék halmozódott fel. Összesen 28 sírt tártunk fel.

Ezek közül kettő kelta kori: az egyik hamvasztásos urnasír, a másik csontvázas temetkezés. 26 sír a 10–11. századra keltezhető. A Jeges-hegy platóján a szántás által erősen bolygatott sírok korábbiak: a szórványként és a sírokban talált bronz varkocskarikák, kéttagú aranyozott bronz csüngős veretek, hegyesedő végű bronz huzalkarperec, oldalpálcás zablá, balta a 10. század második felére datálhatóak. A keleti lejtőn sűrűbben kerültek elő sírok és a leletek alapján fiatalabbak is: a bronz S-végű karikák, nyitott bronz huzalgűrűk, bronz csörgő, henger alakú, ezüsthóliás pasztagyöngyök 11. századiak. A feltárt honfoglalás- és államalapítás kori sírok köznépi jellegűek, de a szórvány tárgyak (kéttagú csüngős veretek, fegyver, lószerszám) gazdagabb sírokat is sejtetnek.

Az ásatáson részt vett: Czövek Attila régészhallgató (JATE).

ÓDOR JÁNOS GÁBOR

80. Felzsózsolca, Nagyszilvás

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) *Kk; Kú*

A lelőhelyre 1993-ban terepbejárás során bukkantak a régészek, ekkor kiszántott köveket és emberi csontvázak maradványait találták a helyszínen. A magántulajdonban lévő terület gazdái földművelés közben szintén nagy mennyiségű embercsontot találtak. Három hétig a felsőzsolcai önkormányzat által biztosított közhasznú munkások segítségével kutattuk meg a Nagyszilvás u. 23. szám alatti telket. Ebben az időszakban három kutatóárkot nyitottunk – összesen 88 m² felületen.

Az ásatás legfontosabb eredménye, hogy megtaláltuk a középkori település templomának maradványát. A templom ÉNY-i sarkának alapozását sikerült feltárunk egy rövid szakaszon. A fal alapozási árkát meszes-köves törmelék töltötte be. A feltárás során több faragott követ – kváderköveket és téglákat is – találtunk. A templom hajóját és szentélyét nem sikerült kutatnunk, mivel az a szomszédos telek alatt rejtőzik. A templom korára utaló leletet nem találtunk, de sikerült néhány sírt feltárni a templom belsejében. Ezek korábbiak, mint a feltárt kőtemplom maradványa, mivel a templom nyugati falának alapozásakor több sírt elváltak.

A kutatóárkokban a 14 nap alatt kibontottuk a középkori templom körüli temető hetvennégy sírját. A temetőt valószínűleg a 17. századig használhatták, amikor is a település a török támadások és az azt követő pestisjárvány miatt elnéptelenedett, a túlélők beköltöztek a biztonságosabb Miskolcra. A holtakat Ny-K-i tájolásban temették el. A sírok egy részét későbbi beásások, sírok bolygatták meg, de jelentős hányaduk eredeti helyzetben került elő. Az elhunytakat deszkakoporsóba helyezték, melynek maradványát öt esetben

sikerült feltárunk. Kevés mellékletet találtunk, a 20. sírban deréktájon vas csat került elő, a 27. sírban egy 14–15. századi – valószínűleg észak-itáliai – dénár.

Egy 14. század eleji tizedlajstromból tudjuk, hogy ekkortájt Felzsózsolca gazdag település lehetett, hiszen több egyházi adót fizetett, mint a század végén felemelkedő Miskolc. Valószínű, hogy a középkori Szent Mihály tiszteletére felszentelt plébániatemplom maradványai még 1746-ban is jól láthatóak voltak, amint azt a Canonica Visitatio említi.

SIMONYI ERIKA

81. Főnyed, Gólyásfa

(Somogy megye) *Ó; Á*

1998. augusztus 10. és szeptember 2. között folytattuk a már több éve megkezdett temető feltárását a Főnyed–Gólyásfa nevű lelőhelyen. Az adott időszakban 91 temetkezést és 40 objektumot találtunk. Céljaink közé tartozott a temető teljes feltárása, annak érdekében, hogy az antropológiai anyag egy zárt egységben álljon rendelkezésre a további feldolgozás számára, illetve a 462-es árok vonalának nyomon követése, esetleg a temető árkával való azonosítása céljából.

Sajnos a szelvények feltárása után sem mondható el, hogy a teljes temetőt ismerjük, ugyanis úgy tűnik, hogy Ny-felé bár ritkulnak, de tovább folytatódnak a sírok. A sírok többsége az előző évekhez hasonlóan leletmentes volt. Összesen 8 esetben találtunk „S”-végű hajkarikát (595, 598, 601, 613, 660, 686, 696, 707-es sírok), 3 esetben vaskést (594, 595, 612-es sírok), egy sírban karikagyűrűt (604-es sír), egy másikban gyöngyöt (596-os sír), illetve szintén egy esetben vascsatot (656-os sír). Különlegességnek számít egy vékony huzalból készült, félgömb díszítésű ruhatű, (593-as sír), illetve az az egyik végén sugaras díszű csont tűtartó, amely az 594-es sírből származik. Feltehetően a sírba nyilazás (ártó szellemektől való félelem okán némely esetben a temetéskor sírba nyilaztak!) emléke az a levél alakú, nyéltüskés nyílcsúcs, amely egy keresztbe, É-D-i irányba tájolt sír (605-ös sír) földjéből került elő. Ugyancsak rendellenesen temették el az 656-os vázat, amelyet hasra fektetve, lábait összekötözve helyeztek a sírba. Egy másik esetben térdben felhúzott vázat (634-es sír) találtunk. Nagy számban, 18 esetben jelölték a váz fejét, lábát, esetleg oldalát kövek vagy téglák, csecsemősírok esetében pedig valósággal szétlapították a vázat a rájuk helyezett kövek. A 613-as női sír bal oldali medencelapátja egybe meszesedett a szeméremcsonttal, valamint az utolsó csigolyával, így szinte lehetetlenné téve a járást. Egy esetben közös sírban páros temetkezés nyomait tártuk fel (654, 655-ös sír), ahol a férfiváz karja a mellette fekvő női váz karján nyugodott. Sok esetben olyan keskeny sírgödörbe